

ràs de precisar qualsevol possibilitat, i potser fins i tot intuïa que podia haver-n'hi més d'una. Reconec que allò sigui així fins a cert punt, i no nego que es pugui vacillar. Però és indispensable arribar a determinar-ho si no volem deixar-ho tot plegat en la incertitud.

Sobretot, perquè des d'ara em sembla que el verb *balafiar* deriva precisament d'aquest mot *balàfia*, i en tot cas és clar que d'aquest vell substantiu *balàfia*, que deu ser el que ja registrà Aversó, surt el nom de lloc homònim, i si no expliquem la *b-* d'aquell no deixarem aclarida l'etimologia d'aquests.

¿Diríem potser que la *b-* nasqué d'una confusió o aglutinació de la preposició *ab* en la frase catalana *tornar o venir ab alàfia*? Si només ho tinguéssim en formes catalanes podríem sospesar les possibilitats d'aquest inusitat procés, però és evident que això s'ha de rebutjar, com a inversemblant en general, i incompatible amb la concreció en un nom de lloc i amb els mots d'ús viu *balafiar* i *balafi*.

L'explicació segura és que *b al-àfiya* és ja tot sençer una expressió aràbiga amb ús d'adverbi o de complement circumstancial. De vegades apareix, amb aquesta mateixa preposició *b(i)*, però sense l'article, *bi àfiya* 'tranquilament' (*lam táruf bi àfiya!* diu a un altre, 'no te n'aniràs salvament', un que l'amenaça amb un coltell en el *Riyád an-Nofús* la col·lecció medieval de biografies tunisenques, veg. Dozy); però més sovint aquesta mena de locucions adverbials, tan quotidianes en l'àrab popular, duen l'article: *bal maxhúr* «prudenterament», *bal maxhúr* o *bal buréh* «plazerament», *bal muháguel* «por el contrari», *bi s-salém* «saludablement» en *PAlc.*, 360b35, 361, 361a20; avui en l'àrab rifeñy i marroquí *bel-henâ* i *bel-bedú* «sosegadament» (Lerchundi), i a Algèria puc documentar precisament *b al-àfiya* «tranquil·lament, en païx» en el dicc. de Beaussier (ed. Ben Cheneb, p. 664a2).

Tot es va aclarint, doncs. Els esclaus i captius pròfugs que oferien lliurar-se al seu senyor, veiem pel doc. de 1451 que demanaven poder *tornar b al-àfiya*, i em sembla que no hi ha objecció possible a mirar el nom de les possessions rústiques balears i lleidatanes com a llocs conreats per un serf o un rebel que s'havia sotmès *b al-àfiya*, és a dir que s'havia acollit a l'estatut dels sotmesos *b al-àfiya*; com si diguéssim un tagarí o mudèjar: el grandios territori del terme de Sella situat al Nord de la Serra d'Aitana es diu *Tagarina*.

El verb *balafiar* amb el seu postverbal *balafi* a penes es pot dubtar, donat el seu inequívoc cos fonètic, que deriva del substantiu *balàfia* (que és el que deu figurar en el *Torcimany*), a través de la idea de 'perdonar una falta o lleugeresa', 'abandonar el dret a una restricció'. Recordem la nostra vella locució mercantil *abandonar els preus* 'deixar-los caure, practicar el dumping'; el qui es plany però *això és abandonar el vi!*, quan algú vol vendre'l «a cap preu», quasi diu el mateix que *això és balafiar-lo*. Recordem que si 'perdonar' era fer una cosa *b al-àfiya* per a Mahomed, 60

per al *Riyád* i per a tants algerins, ja en el llenguatge dels trobadors fer una cosa *en perdón* o *en perdons* era «en vain; sans récompense; librement, pleinement» i també «gratuitement» (PDPF), també que *aissò faretz en perdós* 'en va' surt a cada pas en *Fiamenca*, i allí mateix *parlar en dos* (< DONOS) és 'enraonar en va': tal com la *licència* conduceix al 'llibertinatge', perdonar o renunciar a les restriccions duia naturalment a les despeses immoderades, al *balafi*.

¿Per què aquest arabisme, mort avui a les Balears, encara que viu a Tortosa i tot el País Valencià, s'ha refugiat sobretot a la meitat Nord-est del Principat? És que als moriscos balears i valencians ja no els calia fugir, tants n'hi havia pertot que era millor intentar la sort de les armes; però a tot el Principat [ho sabem per les recerques de Miret i Sans, Carreres Candi, etc.] eren infinits a l'Edat Mitjana els esclaus sarraïns, txerquessos, tàrtars i eslaus (naturalment iugoslavs en gran majoria), procedents de terres islàmiques on, si no es parlava l'àrab, hi era una llengua de cultura, que l'esclau exportat se'n servia en tot el que li arribava: entre ells degué ser el gran element de llur *lingua franca*, i l'esclau acabat de vendre o de captivar, ignorant del romànic, havia de demanar clemència amb el mot potser únic que sabia de l'àrab, quan es lliurava espaordit: *b al-àfiya Séyyidi!*

Restava una interessant confirmació estrangera d'aquesta etimologia, confirmació que com tan sovint s'escava amb els arabismes, ens ve de Sicília. Allí *billàfii*, *millàfii* i també *balàfia* significa 'postures, escarafalls' («lezi, molne, vezzi») (De Gregorio, *Contributo, StGlottIt.* VII, núm. 418; Spitzer, *ZRPh.* XLIV, 377); encara que hi hagi altres variants més alterades, per repercussió de la líquida, *malàfia*, *malàfri(c)a* i *ballàfrii*, això no és raó per derivar-ho del fr. *balafre* 'gran cicatriu o llagostí', com voldria Maccarrone (*ZRPh.* XLIV, 54-55), mot poc antic en francès i de sentit ben allunyat, car no hi ha base per admetre que s'arriba a 'postures' partint d'una idea de 'ganyota' (sentit hipotètic), vist que solament ens assenyalen el de «bavella; bozzoli non compiuti, faloppe» ('coses mal fetes, incompletes') i tot això pot partir del sentit de 'saïemes, ronsegueries, gestos afectats i humiliants' de l'esclau esporuguit; i hi ha en fi allí també el verb derivat *millafarsi*⁷ 'fer escarafalls', 'aqueferar-se', 'disputar-se confusament' («scalmanarsi, bisticciarsi»), on de nou trobem la idea de 'licència'. Ignoro detalls sobre un mot rar occità *a balafi*, *a balofi*, de què tracta Spitzer, en la mateixa revista, dos anys abans, p. 196.

DERIV.: *Balafi*; *balafador*, *esbal-*, veg. supra; *balafador* i *balafiu*, *DFa*.

¹ «Qui fa malbé los seus bens; derrochador, disipador; prodigus». — ² Verament crida l'atenció la data recent en què entra en la tradició lexicogràfica, car ni en els diccionaris del segle passat no figura el verb, fins al valencià d'Escrig «*balafiar*: malgastar», a. 1851, ni en cap de Mallorca ni del Princ., fins que Bulbena (1905) li fa un racó (potser deduïnt-lo només del *balafador* de Labèrnia, i potser només en edicions més tardanes, car no l'hi